

УПРАВЛІНСЬКІ ТА ПЕДАГОГІКО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОСВІТИ

УДК 37.015.3:378.126

DOI: 10.32342/2522-4115-2019-2-18-37

О.І. ЗАВИДІВСЬКА,

кандидат економічних наук, доцент,

докторант НУ «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка,

доцент кафедри економіки та менеджменту

Львівського державного університету фізичної культури імені І. Боберського

ФЕНОМЕН КОМПЛЕМЕНТАРНОСТІ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ: КОНЦЕПТ НАВЧАННЯ ЗДОРОВ'ЯОРІЄНТОВАНОМУ УПРАВЛІННЮ

У статті обґрунтовано феномен комплементарності в системі професійної освіти для навчання майбутніх менеджерів здоров'яорієнтованому управлінню. Здійснено аналіз трактувань дефініції «комплементарність» у педагогічній науці. Виокремлено основні аспекти комплементарності у змісті здоров'яорієнтованої професійної освіти майбутніх менеджерів. З'ясовано міждисциплінарний контекст комплементарності. Виявлено педагогічні концепти комплементарності, що стануть дієвими для створення технології формування у майбутніх менеджерів навичок здоров'яорієнтованого управління.

У статті також декларовано, що принципова новизна і значущість комплементарності у змісті фахової освіти студентів-управлінців обумовлена пізнанням і відображенням у їхній свідомості зовсім іншої парадигми менеджменту – парадигми соціокультурної практики здоров'яорієнтованого управління. Йдеться про можливість практичної реалізації комплементарності, що дозволить збагатити традиційну технологію фахової освіти студентів-управлінців і дозволить їм по-новому осмислити головний сенс професії – від «управління для поліпшення економіки» до «управління для людей, які творять економічні процеси».

Ключові слова: комплементарність, майбутні менеджери, професійна освіта, здоров'язбережувальне навчання, здоров'яорієнтоване управління.

В статье обобщен феномен комплементарности в системе профессионального образования для обучения будущих менеджеров здоровьеориентированному управлению. Осуществлен анализ трактовок дефиниции «комплементарность» в педагогической науке. Выделены основные аспекты комплементарности в содержании здоровьеориентированного профессионального образования будущих менеджеров. Выяснен междисциплинарный контекст комплементарности. Выявлены педагогические концепты комплементарности, которые станут действенными для создания технологии формирования у будущих менеджеров навыков здоровьеориентированного управления.

Также в статье декларировано, что принципиальная новизна и значимость комплементарности в содержании профессионального образования студентов-управленцев обусловлена познанием и отражением в их сознании совсем другой парадигмы менеджмента – парадигмы социокультурной практики здоровьеориентированного управления. Речь идет о возможности практической реализации комплементарности, что позволит обогатить традиционную технологию профессионального образования студентов-управленцев и позволит им по-новому осмыслить главный смысл профессии – от «управления для улучшения экономики» к «управлению для людей, которые создают экономические процессы».

Ключевые слова: комплементарность, будущие менеджеры, профессиональное образование, здоровьеориентированное обучение, здоровьеориентированное управление.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасна система менеджменту розвивається в умовах зростання соціальної реальності. З огляду на це перед професійною освітою майбутніх менеджерів постають все складніші завдання. Фахова освіта студентів-управлінців має забезпечити для них у майбутньому якісно нові можливості і здатність приймати морально обґрунтовані управлінські рішення, що стануть альтернативними до загальноприйнятих. У форматі сучасної професійної освіти інноваційна компетентність майбутніх управлінців визначається їхньою готовністю до здійснення здоров'яорієнтованого управління, що буде запорукою продовження років здорового життя та людського розвитку. Саме із цим пов'язане зростання вимог до професіоналізму майбутніх менеджерів. Компетентність управлінця у такому контексті виявляється відповідно до знань, умінь і навичок щодо соціальних запитів суспільства, яке висуває нові вимоги до змісту їхньої професійної освіти.

Науковці зазначають, що управлінська діяльність – це живий організм, який має безліч додаткових можливостей для розвитку [1; 2]. Педагогічні технології через постійний і швидкий розвиток соціокультурного менеджменту потребують сучасних трансформаційних процесів і характеризуються постійним оновленням [3]. В умовах сучасності майбутня практична реалізація управлінських рішень менеджерів має гарантовано забезпечувати їм можливість здійснювати не лише першочергові економічні завдання, а й забезпечити здатність запроваджувати додаткові якісно нові, соціально значущі управлінські директиви. Слід зізнатися, що на сьогодні сталих традиційних педагогічних традицій недостатньо, а потенціал професійної освіти щодо формування у майбутніх менеджерів готовності до створення здоров'яорієнтованого середовища організації є неповністю використаним. Способи засвоєння змісту фахових дисциплін, які діють нині, класична стратегія навчання, звичні і правильні педагогічні дії не дозволяють повною мірою сформувати у студентів-управлінців навички здоров'яорієнтованого управління. Швидкість реагування упродовж прийняття управлінських рішень постійно зростає, а сфера менеджменту набуває все більшої невизначеності через постійні зміни соціальних реалій. Система професійної освіти потребує технології для усвідомлення майбутніми менеджерами соціальної ролі управління, для формування здатності розв'язувати різнохарактерні управлінські завдання.

Традиційній системі професійної освіти майбутніх менеджерів, на нашу думку, притаманна певна односторонність і концентрація на системних економічних знаннях як феномені розвитку людства. Такі підходи не дозволяють забезпечити системну повноту формування компетенцій студентів-управлінців і суперечать ідеям єдності світу. Однак нехтувати необхідністю оволодіння менеджерами глибокими економічними знаннями неможливо. Отже, дієвим педагогічним механізмом розв'язання цих суперечностей є ідеї комплементарної педагогіки [4]. Комплементарність у системі професійної освіти дозволить підготувати майбутніх менеджерів до здійснення нетрадиційної, здоров'яорієнтованої управлінської діяльності і забезпечити запити людей, що працюють, на продовження років здорового життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологію управління, теорію і практику становлення комплементарних систем вивчали Б. Герасимів, О. Анісімов, І. Галковська та ін. Проблеми реалізації конкурентних переваг ведення бізнесу в умовах формування комплементарної стратегії досліджували Л. Глухих, Д. Родин. Ідея комплементарності в педагогіці стала предметом досліджень Т. Юзефавічус, а вивченням проблеми розвитку комплементарної медицини як галузі поліпшення здоров'я населення займається О. Глоба.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значний науковий доробок залишається недостатньо дослідженим феномен комплементарності у системі професійної освіти майбутніх менеджерів для формування у них здоров'яорієнтованого управлінського світогляду.

Мета статті – обґрунтувати феномен комплементарності в системі професійної освіти для навчання майбутніх менеджерів здоров'яорієнтованому управлінню. Для досягнення мети виконувалися такі **завдання**: здійснити аналіз трактувань дефініції «комплементарність» у педагогічній науці; виокремити основні аспекти комплементарності у змісті здоров'яорієнтованої професійної освіти майбутніх менеджерів; з'ясувати міжнауковий контекст комплементарності; виявити педагогічні концепти комплементарності, що

стануть дієвими для створення технології формування у майбутніх менеджерів навичок здоров'яорієнтованого управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження феномену комплементарності є комплексною проблемою, що дозволить всебічно пізнати сутність цієї дефініції в педагогічній науці [4]. *Комплементарна педагогіка* у контексті нашого дослідження продукує розробку принципово нової комплементарно-інтегративної технології професійного навчання майбутніх менеджерів для формування у них готовності до створення здоров'яорієнтованого середовища організації. Адже в умовах погіршення стану здоров'я населення нашої держави, дослідження мають бути пронизані ідеєю, що пропагує «... взаємодії між системою (організмом людини) та зовнішнім середовищем, врахування загальнолюдських цінностей, результатів наукових досліджень у всіх сферах соціального життя» [5].

Принципова новизна і значущість комплементарності у змісті фахової освіти студентів-управлінців обумовлена пізнанням і відображенням у їхній свідомості зовсім іншої парадигми менеджменту – парадигми соціокультурної практики здоров'яорієнтованого управління. Педагогічний феномен комплементарності полягає в онтологічній сутності такого управління, забезпеченні універсального закону устрою світу – закону гармонії.

Комплементарність визначається нами як доповнення, а точніше, взаємодоповнення при визначенні освітнього концепту: теоретико-методичного базису; змісту дисциплін, що вивчають студенти-управлінці; організаційно-педагогічних процесів.

Термін «комплементарність» у наукових дослідженнях з'явився завдяки Н. Бору [6]. Саме цей науковець зазначив, що комплементарність має універсальний характер і конкретизує таке поняття, як «взаємодоповнення». Іншими словами, на нашу думку, це дозволяє адекватно відображати сутність педагогічних явищ, що є, на перший погляд, несумісними. Комплементарність за потреби формування у студентів-управлінців навичок здоров'яорієнтованого управління вказує на взаємодоповнення, існування, взаємодію педагогічних новацій упродовж цілісного процесу фахового навчання майбутніх менеджерів через врахування існуючих протилежностей у змісті. Адже неповне відображення у системі професійної освіти майбутніх менеджерів відповідних технологій не дозволяє повною мірою здійснити соціалізацію змісту, а отже, навчити діяльності на засадах здоров'язбереження. На нашу думку, саме ідея комплементарності сприятиме усуненню такої невідповідності. Надалі під комплементарністю ми розумітимемо спосіб здійснення професійного навчання майбутніх менеджерів як цілісного процесу формування у них готовності до створення здоров'яорієнтованого середовища організації навіть за умови, що педагогічні феномени перебувають одночасно у стані взаємодоповнення і взаємовиключення. Це дозволить застосовувати у змісті професійної освіти майбутніх менеджерів зовсім протилежні механізми і поєднати спектр економічного і соціально значущого аспектів. Розуміння комплементарності як методологічного феномену у системі професійної освіти майбутніх менеджерів сприятиме також поєднанню таких педагогічних антитез, сукупність яких сприятиме створенню системного цілісного процесу формування у них готовності до створення здоров'яорієнтованого середовища організації у майбутньому.

Якщо коротко охарактеризувати професійне навчання в умовах формування у студентів-управлінців навичок здоров'яорієнтованого управління, то, на наш погляд, такий процес передбачає комплементарність в умовах повної непередбачуваності і водночас стабільності. За таких умов, звісно, виникатимуть педагогічні ризики і доведеться враховувати, поєднувати і доповнювати безліч освітніх новацій: реалії, підходи, моделювання тощо. Адже на сьогоднішній день помилка професійної освіти студентів-управлінців полягає у відокремленості і розриві у педагогічній технології навчання і, як наслідок, не вдається сформулювати у них соціально необхідні здоров'яорієнтовані управлінські навички. Цілісна уява про компетентність майбутнього управлінця, що стосуватиметься можливості збереження здоров'я підлеглих, передбачає поруч зі знаннями економіко-правових процесів конкретні педагогічні покази, приписи, принципи, правила для формування у них базових, фундаментальних переконань про здоров'язбережувальні процеси. Зараз така цілісність порушена внаслідок відсутності комплементарності стосовно педагогічної деонтологічної логіки у процесі професійної освіти студентів-управлінців. На нашу думку, саме комплементарність актуалізує ідеї ком-

петентнісного підходу для формування у майбутніх менеджерів здоров'язбережувальної управлінської компетентності. Таку базову здоров'язбережувальну управлінську компетентність нереально зараз сформувати через низьку продуктивність змісту дисциплін навчальних планів у частині формування знань про здоров'я людини. У змісті професійної освіти студентів-управлінців не використовується таке явище, як комплементарність, що викликає у них неповне розуміння необхідності і сутності здоров'яорієнтованого управління.

Слід зазначити, що загалом *ідея комплементарності у змісті педагогічної технології професійної освіти майбутніх менеджерів*, спрямована на навчання їх навичок здоров'яорієнтованого управління, має вигляд можливості універсалізації і уточнення методологічного інструментарію і забезпечення системної повноти навчального процесу для актуалізації понятійної цілісності управління для збереження здоров'я людей, які працюють.

Фактично комплементарність деталізує і уніфікує принцип доповнення і міждисциплінарності змісту професійної освіти студентів-управлінців. Розкриваючи сутність комплементарності у контексті нашого дослідження, ми керуватимемося думкою про те, що упродовж формування готовності майбутніх менеджерів до створення здоров'яорієнтованого середовища організації, пізнання студентами економічних процесів має відбуватися паралельно із розумінням процесів людського розвитку. З огляду на це продуктивною є міжнаукова комунікація у змісті технології фахового навчання студентів-управлінців. Навчання навичок здоров'яорієнтованого управління, з огляду на це, розглядається нами як феномен двоякості, що поєднується в єдине ціле.

Дефініція «комплементарність» у перекладі з латинської (*complementum*) – доповнення. У системі професійної освіти цей термін використовують неповною мірою, що є проблемою для створення взаємодоповнюючих педагогічних констант упродовж фахового навчання майбутніх менеджерів. У нашому розумінні сутність цього поняття полягає у функціонуванні, взаємодії, впливах, доповненні і взаємодоповненні у структурних елементах технології навчання здоров'яорієнтованого управління майбутніх менеджерів для наповнення змісту цієї технології. Комплементарність у цьому сенсі не є синонімом поняття «доповнення». Йдеться про взаємодоповнення змісту через виокремлення і фундаменталізацію для створення єдиного цілого процесу формування здоров'яорієнтованого світогляду майбутніх управлінців. Така комплементарна технологія має унеможливити дефіцит змісту, що сприятиме навчання студентів-управлінців здоров'язбереження у системі менеджменту. Згідно із С. Виприцькою [7], саме комплементарність охоплює всі рівні виховного процесу – від емоційного до ціннісного, від теоретичного до практично-діяльнісного. Авторка зазначає, що комплементарність унеможлиблює підхід «або-або» при виборі методик і технологій навчання і декларує доповнення для рівноцінності у змісті освіти та однакову важливість освітніх доктрин. На нашу думку, саме комплементарність дозволяє унеможливити прерогативу економічного концепту над соціально значущим і створює рівноцінні умови для формування у майбутніх менеджерів здоров'язбережувальних знань. Окрім цього, комплементарність вказує на можливість формування взаємодоповнюючих компетентностей майбутніх управлінців [8]. Є. Родіна також вказує на важливість комплементарних впливів на проблемні елементи структури формування комунікативної готовності учасників навчально-виховного процесу до міжособистісних стосунків і можливостей домінування. У контексті нашого дослідження йдеться про готовність майбутніх менеджерів до створення здоров'яорієнтованого середовища організації як важливу якість управлінської взаємодії з підлеглими і показник їхньої фаховості.

Педагогічні можливості комплементарних освітніх систем, методологічні принципи взаємної відповідності і взаємного доповнення конкретизовано і висвітлено у монографії І. Галковської [9]. Авторкою наведено інтеграційну матрицю, відбір та умови, що сприяють досягненню соціально-педагогічних цілей і нових освітніх результатів. Згідно з таким науковим доробком саме комплементарні технології здатні оптимізувати інтегративні процеси в професійній освіті майбутніх менеджерів для формування у них готовності до створення здоров'яорієнтованого середовища організації. Комплементарність трактується як педагогічна категорія, що дозволить створити новий вид взаємозв'язків між дисциплінами. При

цьому йдеться про те, що доповнення і взаємодоповнення служитимуть не для розширення вже існуючих педагогічних можливостей, а для появи нових технологій навчання. Висновки І. Галковської дозволяють зазначити, що у процесі формування у студентів-управлінців навичок здоров'яорієнтованого управління комплементарність є і умовою, і результатом появи єдності змісту через розмаїття, здавалось би, не поєднаних фактів у структурних елементах педагогічної технології. Таким чином, можна констатувати, що йдеться про становлення нової педагогічної технології формування у майбутніх менеджерів готовності до створення здоров'яорієнтованого середовища організації без руйнування традиційно прийнятої системи їхньої фахової освіти. У контексті нашого дослідження, комплементарність підсилуватиме педагогічні потенціали наук, компенсуючи при цьому у студентів-управлінців брак знань про здоров'язбереження. Комплементарність декларує декілька основних аспектів:

- обов'язкове врахування особливостей і можливостей змісту всіх дисциплін навчального плану стосовно навчання здоров'язбереженню;
- дисципліни навчального плану не можуть розглядатися як такі, що взаємно виключають одна одну, адже кожна дисципліна наділена унікальним змістом для реалізації навчання здоров'язбереженню і лише в поєднанні та взаємодоповненні буде створено відповідний простір професійної освіти майбутніх менеджерів;
- структурно-функціональне доповнення змісту ідеями здоров'яорієнтованого управління має відбуватися на основі розуміння рівноцінності і рівнозначності всіх дисциплін.

Перелічені аспекти вказують на необхідність врахування як статичної, так і динамічної характеристик комплементарності. Статичні характеристики комплементарності свідчать про стійкість і стабільність здоров'яорієнтованих педагогічних новацій у змісті професійної освіти майбутніх менеджерів, а динамічні – про перехід на якісно новий рівень альтернативного змісту, що забезпечить лише фундаментальні зміни.

Феноменологічна сутність комплементарності полягає у тому, що інтеграційні процеси у системі професійної освіти майбутніх менеджерів оптимізують пізнання ними управлінської здоров'яорієнтованої реальності через суб'єктне відображення результатів цього пізнання завдяки отриманим знанням. Комплементарність, таким чином, дозволяє відобразити у змісті навчання майбутніх менеджерів здоров'яорієнтованого управління найрізноманітніші сторони економічних явищ на рівні людиноцентризму.

В економічній теорії йдеться про засоби виробництва (капітал, земля, праця), що від самого початку характеризуються комплементарністю, а комплементарними благами визнають декілька товарів, що використовуються одночасно і взаємодоповнюються.

Ідеї комплементарності в таких дисциплінах, як економіка, економіка праці і соціально-трудові відносини, організація праці, організаційна поведінка декларують той факт, що безліч організацій, послуг або теорій, базуючись на різних системах відносин, взаємодоповнюються і можуть служити для створення системи більш високого рівня [10, с. 4]. На основі суджень автора слід зазначити, що кожна організація має свої власні системи менеджменту, цінностей, теоретичні і методологічні механізми реалізації стратегій розвитку. В умовах організації комплементарність виявляється взаємодоповненням процесів, що там відбуваються. Очевидно, що для створення здоров'яорієнтованого середовища організації майбутнім менеджерам необхідно розуміти комплементарність, адже доведеться поєднувати несумісні, на перший погляд, процеси. Здоров'яорієнтоване середовище організації виступає у цьому випадку як нова система більш високого рівня, де взаємодоповнюються, взаємозамінюються ті чи інші функції. Здобувають такої якості знання студенти-управлінці в процесі комунікації, а особливістю є те, що і використовуються ці знання в умовах комунікативних процесів.

В політології, соціології, психології поняття «комплементарність» використовується для характеристики соціокультурних систем. Йдеться про вміння майбутніх менеджерів підтримувати комплементарність у соціумі. Окремі науковці [11] зазначають, що комплементарність притаманна не кожному. Отже, освітній процес фахового навчання студентів-управлінців в умовах комплементарної технології виховуватиме в них соціокультурні управлінські якості. У сучасній сфері менеджменту як соціокультурній системі однією з головних цінностей стає культура здоров'я, а навчання здоров'яорієнтованого управління потребує тісних, комплементарних взаємозв'язків між ціннісними установками.

Найбільш узагальнено описано теорії комплементарності в філософії. Філософське розуміння комплементарності відображає різні погляди на дійсність. Згідно з базисними принципами діалектики йдеться про протилежність елементів, що є невіддільними; поєднання, доповнення, взаємодоповнення абсолютно протилежних компонентів. У контексті нашого дослідження процес навчання здоров'яорієнтованого управління можна назвати прогресивним синтезом протилежностей, що існують у системі професійної освіти майбутніх менеджерів. Теоретико-методичні засади, зміст дисциплін, організаційно-педагогічні умови потребують гармонійної комплементарності. Цей термін декларує психологія комплементарності [12]. У нашому розумінні гармонійна комплементарність забезпечить створення нової здоров'яорієнтованої педагогічної технології без знищення традиційних освітніх процесів, стане результатом взаємодії комплементарних протилежностей. На нашу думку, слід зазначити, що при розробленні такої технології доволі важливими є такі педагогічні концепти комплементарності:

– усвідомлення міждисциплінарного контексту педагогічної технології формування у майбутніх менеджерів навичок здоров'яорієнтованого управління свідчить про логіко-методологічний феномен комплементарності у змісті їхньої професійної освіти;

– розуміння комплементарності з позиції різних наук дозволяє окреслити характеристики цієї дефініції, а саме: доповнення, взаємодоповнення, залежність, взаємозалежність, гармонія, узгодженість, єдність протилежностей, що вважаються комплементарними. Урахування цих характеристик вказує на те, що у процесі фахового навчання студентів-управлінців здоров'яорієнтованого управління немає сенсу розглядати відокремлено будь-які аспекти змісту дисциплін навчального плану. Відповідно, комплементарність, з одного боку, дозволяє окреслити перспективи для узагальнення міждисциплінарного концепту дисциплін, а з іншого – вимагає змістової конкретизації аспектів, що стосуються здоров'язбереження;

– комплементарність є визначальним фактором для фундаменталізації змісту професійної освіти майбутніх менеджерів у частині здоров'язбережувального навчання.

У контексті нашого дослідження, поняття *«комплементарність технології формування готовності майбутніх менеджерів до створення здоров'яорієнтованого середовища організації»* ми визначаємо як можливість для повного подання фундаментальних знань про здоров'язбереження у змісті їхньої професійної освіти через структурування організаційно-педагогічних умов, доповнення і взаємодоповнення змісту. Комплементарне навчання здоров'яорієнтованого управління визначається нами як процес соціокультурного формування готовності майбутніх менеджерів до створення здоров'яорієнтованого середовища організації (рис. 1).

Джерелом для створення комплементарного змісту фахового навчання майбутніх менеджерів є цілеспрямований пошук інформації про механізми здоров'язбереження; оброблення та фундаменталізація змісту цієї інформації з точки зору актуальності. Це дозволить студентам-управлінцям перебороти когнітивний дисбаланс, що виникає через незвичну і незнайому для них інформацію і сприятиме виникненню у них уяви про норми здоров'яорієнтованого управління [13]. Таким чином, професійна освіта майбутніх менеджерів в умовах комплементарного навчання гарантовано забезпечить їм формування якісно нових професійних навичок здоров'яорієнтованого управління і готовність до створення такого середовища організації, що сприятиме підтримці здоров'я людей, що працюють.

На нашу думку, питання вдосконалення та модернізації професійної освіти майбутніх менеджерів вказують на те, що надзвичайно актуальними на сьогодні є дослідження змісту, педагогічних технологій, методик і можливостей цієї системи освіти для задоволення соціальних запитів.

Щодо формування у майбутніх менеджерів готовності до створення здоров'яорієнтованого середовища організації, то доводиться враховувати дійсні можливості і реалії. *Комплементарне формування навичок здоров'яорієнтованого управління*, на нашу думку, – це процес, що у майбутньому має забезпечити нові, додаткові професійні можливості фахівцю сфери менеджменту.

Рис. 1. Сутність комплементарності у змісті професійної освіти майбутніх менеджерів: концепт навчання здоров'яорієнтованого управління

Висновки з цього дослідження та перспективи подальших розвідок. Ураховуючи сучасні запити суспільства на збереження років здорового життя населення, сьогодні, як ніколи, майбутнім менеджерам необхідні різнохарактерні знання, вміння і навички. Виникає необхідність неперервної здоров'яорієнтованої управлінської діяльності у процесі виконання безлічі завдань різного типу, що вимагає створення нової педагогічної технології для реалізації якісно інших освітніх можливостей. Методологічний механізм комплементарного перетворення у змісті фахового навчання майбутніх менеджерів навичок здоров'яорієнтованого управління дозволить оптимізувати системну повноту сенсоутворювального концепту. Навчання здоров'яорієнтованого управління передбачає, у першу чергу, надання студентам структурованої інформації про феномен здоров'я в межах дисциплін навчального плану, що забезпечить застосування механізмів комплементарності. Структурно-функціональні і змістові взаємозв'язки визначає комплементарно збалансована навчальна інформація, що служить для формування у студентів-управлінців уяви про те, як здійснювати здоров'яорієнтоване управління.

На цьому етапі розвитку професійної освіти майбутніх менеджерів вважаємо необхідним принципово нове переосмислення концепції і теоретико-методичних засад формування змісту фахового навчання. Йдеться про використання ідей комплементарності для іншої логіки формування змісту, що сприятиме рівноцінному використанню здоров'язбережувального навчання, не порушуючи при цьому сутність економічної та інших складових.

Таким чином, використання комплементарної технології фахової підготовки студентів-управлінців сприятиме формуванню у них більш повної уяви про здоров'яорієнтоване управління, адже йдеться про систематизацію, фундаменталізацію через взаємодоповнення компонентів навчального процесу та структурних елементів навчальних дисциплін. Практична реалізація комплементарності дозволить збагатити традиційну технологію фахової освіти студентів-управлінців ще й тому, що дасть їм можливість по-новому осмислити головний сенс професії, зрозуміти і осмислити сутність людського розвитку, в інший спо-

сіб виконувати управлінські завдання. Йдеться про розуміння професії менеджера в іншому сенсі – від «управління для поліпшення економіки» до «управління для людей, які творять економічні процеси».

Подальшого вивчення потребують комплементарні педагогічні технології навчання здоров'язбереження, що сприятимуть формуванню у майбутніх менеджерів якісно нових управлінських навичок.

Список використаної літератури

1. Анисимов О.С. Методология: функция, сущность и становление / О.С. Анисимов. – М.: ЛМА, 1996. – 353 с.
2. Герасимов Б.Н. *Методология управления: основания, предпосылки, содержание* / Б.Н. Герасимов // Экономика и бизнес: теория и практика. – 2016. – №12. – С. 18–23.
3. Диса О.В. Педагогічна система як основа розвитку особистісної зрілості студентів / О.В. Диса // Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. – 2019. – №1(17). – С. 13–19. doi: 10.32342/2522-4115-2019-1-17-2.
4. Юзефовичус Т.А. Комплементарная педагогика: монография / Т.А. Юзефовичус. – М.: ИИУ МГОУ, 2017. – 177 с.
5. Глоба О.П. Сучасні технології в системі надання корекційно-реабілітаційних послуг / О.П. Глоба // Вісник Львівського університету. Серія Педагогічна. – 2016. – Вип. 31. – С. 399–407.
6. Бор Н. Избранные научные труды: Т.2. / Н. Бор. – М.: Наука, 1971. – 670 с.
7. Выприцкая С.В. Основные принципы реализации развивающего потенциала воспитательного пространства центра детского творчества / С.В. Выприцкая // Современные проблемы науки и образования. – 2013. – №6. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=10835>.
8. Родина Е.А. Педагогические условия формирования коммуникативной готовности к школе воспитанников оздоровительного дошкольного образовательного учреждения: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Елена Альфредовна Родина. – Петрозаводск, 2007. – 306 с.
9. Галковская И.В. Теория и практика становления комплементарных образовательных систем: монография / И.В. Галковская. – М., 2004. – 246 с.
10. Глухих Л.В. Проблемы реализации конкурентных преимуществ ведения бизнеса в рамках формирования комплементарной стратегии / Л.В. Глухих, Д.Я. Родин // Региональная экономика: теория и практика. – 2014. – №36. – С. 2–8.
11. Гумилев Л.Н. Этногенез и биосфера Земли. – СПб.: Кристалл, 2001. – 642 с.
12. Мирошник И.М. Координационная парадигма развития и высокие гуманитарные технологии / И.М. Мирошник // Вестник физиотерапии и курортологии. – 2012. – №1. – С. 50–62.
13. Zavydivska O. *Self-management as a condition for creating a health culture among students* / Olga I. Zavydivska, Nataliia N. Zavydivska, Olena V. Khanikiants // Journal of Physical Education and Sport(JPES). – 2016. – Vol. 16 Supplement Issue (1), Art 93. – pp. 592 – 597. doi:10.7752/jpes.2016.s1093